

Jongere die langdurig verzuimt van school?

Problemen bij scholieren – 6 tips van de Viersprong, specialist in persoonlijkheid, gedrag en gezin, om schooluitval te voorkomen

Als docent, leerlingbegeleider of zorgcoördinator op een middelbare school, kunt u te maken hebben met allerlei problemen waar leerlingen mee worstelen of waarmee zij overlast veroorzaken, zoals:

Conflicten tussen leerlingen	Criminaliteit / diefstal op school
Depressie/ somberheid	Ernstige concentratie problemen
Automutilatie	Verzuim of weglopen van school
Stemmingschommelingen	Seksueel grensoverschrijdend gedrag
Grote mond / brutaliteit	Sexting
Gezagsondermijning	Meisjes onder invloed van een loverboy

Op iedere school zijn er leerlingen die door persoonlijke problemen regelmatig spijbelen, langdurig verzuimen en dreigen uit te vallen. Waarom moet dit voorkomen worden? En: Wat kan er met deze leerling aan de hand zijn?

Waarom voortijdige schooluitval voorkomen moet worden

- Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) beschrijft uitgebreid de [risicofactoren voor voortijdig schoolverlaten](#).
- Voortijdige schooluitval leidt volgens het NJI tot criminaliteit, psychosociale problemen, ongeschoolde arbeid, werkloosheid en problematische leefomstandigheden.
- Ook de Rijksoverheid wil het aantal voortijdig schoolverlaters verder verlagen (Bekijk [Feiten en cijfers](#)).
- De gevolgen van voortijdig schoolverlaten moeten voorkomen worden, door tijdig de juiste hulp in te schakelen.

Wat kan er bij een leerling aan de hand zijn?

Als specialist in persoonlijkheid, gedrag en gezin helpt de Viersprong u met deze whitepaper om problemen die leerlingen hebben te duiden en geven we u 6 tips om hiermee om te gaan in uw rol als begeleider van deze leerlingen. Ook helpt het u wellicht bij uw adviezen aan ouders.

Samen helpen we deze jongeren effectief op weg naar herstel en het afronden van hun schoolopleiding.

Advies nodig?

Bij vragen kunt u de Viersprong bellen voor advies:

Peter Peeters, op werkdagen via 06-51493548 of via mail: peter.peeters@deviersprong.nl.

Nicole Koenen, op ma/di/do via 06-52617589 of via mail: nicole.koenen@deviersprong.nl.

Inhoudsopgave:

- Problemen bij scholieren duiden. Enkele casussen
- Tip 1: Hebt u een vermoeden dat de leerling worstelt met persoonlijkheidsproblemen? Laat uw leerling een zelftest invullen.
- Tip 2: Als u of de leerling zich acut zorgen maakt, adviseer uw leerling dan, in overleg met de ouders, om op korte termijn contact op te nemen met de eigen huisarts of het wijkteam voor jeugd in de gemeente.
- Tip 3: Een leerling worstelt met psychische problemen en is al eens psychologisch onderzocht. Er blijven vraagtekens wat er precies aan de hand is. Adviseer een TPO
- Tip 4 Oplossingen die werken bij ernstige angst en teruggetrokkenheid
- Tip 5 Oplossingen die werken bij emotionele instabiliteit
- Tip 6 Oplossingen die werken bij jongeren met ernstige gedragsproblemen

Problemen bij scholieren duiden

<p>Angstig en teruggetrokken</p> <p>Sommige jongeren lopen vast op school of werk, binnen het gezin en in contacten met leeftijdgenoten en anderen. Ze voelen zich onzeker, zonderen zich vaak af, blijven thuis van school en maken onhandige keuzes, waardoor ze niet meer meedoen aan het dagelijks leven en geïsoleerd raken. Het lukt hen niet dit patroon te doorbreken, ook niet met eerder geboden hulp en begeleiding van bijvoorbeeld ouders of school. Mogelijk heeft deze leerling last van cluster c persoonlijkheidsproblematiek</p>	<p>Ernstige gedragsproblemen</p> <p>Sommige jongeren vertonen grensoverschrijdend gedrag. Deels hoort dit bij het opgroeien van iedere puber. Soms zijn de problemen zó erg en duren ze zó lang dat een kind erdoor in de problemen komt. Hij of zij wordt bijvoorbeeld vaak de klas uitgestuurd of zelfs geschorst. Ook lukt het niet goed om vriendschappen te sluiten. Ouders kunnen het gevoel hebben dat ze het allemaal niet meer aankunnen.</p> <p>De leerling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • spijbelt veel / gaat niet meer naar school • heeft verkeerde vrienden en vriendjes • luistert niet. Er is steeds ruzie • hangt laat op straat / komt te laat thuis / loopt thuis steeds weg • is verbaal en fysiek agressief in huis. Schreeuwt, krijst, slaat. • Ouders hebben geen invloed meer op het kind • veroorzaakt overlast • komt in aanraking met politie en justitie • dreigt uit huis geplaatst te worden in gesloten jeugdzorg of een justitiële jeugdinrichting
<p>Emotioneel instabiel</p> <p>Sommige jongeren hebben sterk wisselende stemmingen. Zij reageren vaak impulsief en nemen plotselinge besluiten zonder de gevolgen ervan te overzien. Zij hebben woede-uitbarstingen en reageren emoties af op zichzelf of anderen. Hun gevoelens lopen snel hoog op en soms kan het lang duren voor ze weer rustig zijn. Zij hebben vaak conflicten met andere mensen, niet alleen op school, maar ook thuis, in relaties en vriendschappen. Zij zijn erg gevoelig en voelen zich snel gekwetst of teleurgesteld.</p> <p>Zij begrijpen zichzelf niet meer of voelen zich onbegrepen door anderen. Soms voelen zij zich somber en hebben het gevoel niet meer te willen leven. Zij gebruiken teveel alcohol of drugs of verwonden zich.</p> <p>Mogelijk heeft deze leerling een borderline persoonlijkheidsstoornis</p>	<p>Negatieve gevolgen ernstige gedragsproblemen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uitstoting uit de groep gezonde leeftijdgenoten • zware belasting voor leraren, waardoor zij minder aandacht kunnen besteden aan klasgenoten. • politiecontact door strafbaar gedrag (het plegen van delicten) • spijbelen / schooluitval / schorsing van school / niet afmaken schoolopleiding • geen vervolgopleiding / beperkt toekomstperspectief, leidend tot werkloosheid en kans op criminaliteit
<p>Negatieve gevolgen angst / teruggetrokkenheid en emotionele instabiliteit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uitstoting uit de groep leeftijdgenoten • spijbelen / schooluitval / niet afmaken schoolopleiding • geen vervolgopleiding / beperkt toekomstperspectief, leidend tot werkloosheid • depressieve en andere psychische klachten, met risico suïcide 	

Enkele casussen

Maaïke is veertien. Sinds iets meer dan een half jaar is ze zichzelf helemaal kwijt. Haar ouders herkennen niet meer het meisje uit de basisschool. Niet dat alles toen gemakkelijk liep voor haar, maar de laatste maanden loopt het echt helemaal uit de hand. Bij de minste aanleiding kan ze ontploffen. Haar stemming wisselt tien keer op een dag. Ze heeft snel het idee dat anderen haar afwijzen. Vriendschappen verlopen met ups en downs. Thuis zijn er geregeld conflicten. Ze voelt zich schuldig aan alles. Op andere momenten is ze boos op alles en iedereen om haar heen. Maaïke is een half jaar geleden begonnen met krassen. Eerst hield ze het nog verborgen, maar uiteindelijk zijn haar ouders erachter gekomen. Misschien is dat maar goed ook, want op school kan ze haar problemen hoe langer hoe moeilijker verbergen. Haar schoolresultaten beginnen steeds meer te lijden onder haar problemen. Mogelijke behandeling: [Jezelf de baas met MBT early](#)

Tim is zestien. Hij gaat al twee jaar niet naar school. Het begon met een stom voorval, waarbij de leraar hem in de klas voor aap had gezet. De hele klas had gelachen en Tim voelde zich erg stom. Nadien is hij niet meer gegaan. Hij vult zijn dagen met gamen en chatten. Zijn ouders zijn radeloos, hebben al van alles geprobeerd, maar Tim vindt vooral dat ze aan zijn hoofd zeuren. Eigenlijk voelt Tim zich al langer niet goed in zijn vel. Hij is als kind op school gepest, wat hem onzeker heeft gemaakt. Die onzekerheid is alleen maar verergerd nadat hij naar de middelbare school is gegaan. Hij is altijd een piekeraar geweest, bedacht op voorhand allerlei mogelijke scenario's van wat er zou kunnen gebeuren en hoe hij daarop zou kunnen reageren. Daarin lijkt hij ook wel wat op zijn moeder, die ook steeds alles graag onder controle houdt. Tim wil wel veranderen, maar weet niet goed hoe. Hij heeft ook niet het idee dat anderen echt snappen hoe groot de drempel naar school is. Hij schaamt zich en zou het liefst niemand meer onder ogen hoeven te komen. Mogelijke behandeling: [Schematherapie voor adolescenten](#)

Bart is zestien. Hij voelt zich al een tijdje down. Hij ergert zich voortdurend aan zijn ouders. Vaak voelt hij zich van binnen woedend. Met die gevoelens weet hij zich geen raad. Blowen helpt om het in zijn hoofd wat rustig te houden. Echte vrienden heeft hij niet. Hij vertrouwt maar weinig mensen, durft ook niet echt open te zijn. Bart is bang wat anderen dan van hem zullen denken. Hij voelt alsof hij heeft gefaald. Hij voelt zich waardeloos en onbegrepen door anderen. Mogelijke behandeling: [Jezelf de baas met MBT early](#)

Lisa is zeventien. Ze voelt zich al jaren slecht in haar vel. De laatste twee jaar is alles verergerd. Haar stemming lijkt wel een achtbaan: van vrolijk naar depressief naar kwaad naar leeg en weer terug. Vaak zonder dat ze zelf een aanleiding ziet. Veel vrienden heeft ze niet en de vriendschappen die ze heeft, zijn vaak erg wisselend en lopen vaak stuk. Eigenlijk is er niemand die haar echt kent. Lisa voelt zich dan ook eenzaam. Met haar ouders zijn er vaak heftige conflicten. Ze heeft het gevoel dat ze niets goed doet in hun ogen, zeker niet nadat ze op school gestopt is. Vaak twijfelt ze of ze niet gewoon een rotkind is. Alleen maar een last voor anderen. Op zulke momenten heeft ze gedachten aan de dood. Soms snijdt ze dan in haar armen of gaat ze drinken of blowen. Ze heeft er geen idee van hoe ze verder moet met haar leven. Behandelingen hebben nog weinig of niets uitgehaald. Ze heeft weinig vertrouwen in therapeuten want die hebben net zoals anderen haar al zo vaak in de steek gelaten. Mogelijke behandeling: [MBT voor adolescenten](#)

Marco is veertien. Hij is net opgepakt voor diefstal. Niet toevallig, want hij is al een tijdje 'op het verkeerde pad'. Het begon na de scheiding van zijn ouders. Zijn vader zag hij niet vaak meer, het leek alsof hij zich niet meer interesseerde in Marco nadat hij zijn nieuwe vriendin leerde kennen. Zijn moeder werd depressief na de scheiding en liet hem maar wat begaan. Marco leerde foute vrienden kennen, met wie hij – vaak tijdens de schooluren – omging. Beetje rondhangen, wat vandalisme, stelen. Tenminste een plek waar hij zich nog wat oké voelde. Zijn moeder weet vaak niet waar hij is. Zijn ouders maken vaak ruzie over de opvoeding van Marco. Dat was al zo voor de scheiding, maar nu staan ze helemaal niet meer op één lijn. Mogelijke behandeling: [MST](#) of [FFT](#)

Anneke is zeventien. Zij heeft forse dyslexie en heeft allerlei hulp gekregen om op school toch mee te kunnen. Helaas zit zij sinds een jaar thuis en het lukt haar niet meer om naar school te gaan. Haar ouders en de leerplichtambtenaar maken zich ernstig zorgen over haar toekomst. Ze zien een meisje dat wel wil, maar om een onduidelijke reden lukt het haar niet om naar school te gaan, ondanks alle hulp die geboden is en de verschillende onderzoeken die hebben plaatsgevonden. Met name haar moeder heeft veel geïnvesteerd in haar dochter, waardoor ze een erg hechte band hebben. Haar ouders lijken elkaar door de jaren heen wat verloren te hebben, wat Anneke als gevoelige puber goed aanvoelt. Alle betrokken partijen hebben dezelfde vraag: Wat is er voor Anneke nodig om haar leven weer op te pakken en wat kunnen wij (ouders, school) doen om haar hierbij te helpen? Mogelijke oplossing: [Therapeutisch Psychologisch Onderzoek](#)

Tip 1:

Hebt u een vermoeden dat de leerling worstelt met persoonlijkheidsproblemen? Laat uw leerling een zelftest invullen.

Er is een valide zelftest voor persoonlijkheidsproblemen. Deze test weet in 12 vragen onderscheid te maken tussen mensen met en zonder persoonlijkheidsproblemen. Mocht dit zo zijn, en wil de jongere iets aan de problemen doen, dan kan hij of zij met deze test een huisarts bezoeken voor nader advies. De [zelftest persoonlijkheidsproblemen](#). Er is ook een speciale [zelftest borderline](#) voor mensen die zich emotioneel instabiel voelen..

Tip 2:

Als u of de leerling zich acuut zorgen maakt, adviseer uw leerling dan, in overleg met de ouders, om op korte termijn contact op te nemen met de eigen huisarts of het wijkteam voor jeugd in de gemeente.

De huisarts of het wijkteam voor jeugd in de gemeente kan de jongere en de ouders adviseren over passende hulp en hen doorverwijzen voor bijvoorbeeld een psychologisch onderzoek om te weten te komen wat er precies aan de hand is en of een eventuele behandeling helpend kan zijn. Zo voorkomt u dat de situatie verergert en dat uw leerling meer gaat verzuimen. Door veelvoudig of langdurig verzuim voor te zijn, door het inschakelen van de juiste hulp, werkt u mee aan de toekomst van deze leerling. Het is belangrijk dat de jongere contact blijft houden met leeftijdgenoten en docenten.

Tip 3:

Een leerling worstelt met psychische problemen en is al eens psychologisch onderzocht. Er blijven vraagtekens wat er precies met hem of haar aan de hand is. Adviseer een TPO.

Een Therapeutisch Psychologisch Onderzoek (TPO) kan dan helpen om te begrijpen waar de problemen vandaan komen. In een TPO komt een jongere samen met zijn of haar ouders meer over zichzelf en hun onderlinge relatie te weten en over de problemen die er zijn. Samen met een onderzoeker gaat de jongere en zijn of haar ouders op zoek naar de ontbrekende puzzelstukken om te begrijpen waar de problemen vandaan komen. In sommige gevallen biedt TPO voldoende ruimte om direct, zonder extra ondersteuning, positieve effecten te bereiken. In andere gevallen zal er na een TPO een behandeling nodig zijn. De adviezen uit het TPO helpen dan om een eventuele behandeling richting te geven en bieden daarnaast ook een goede voorbereiding voor behandeling doordat hoop en motivatie ontstaat en/of toeneemt. Een Therapeutisch Psychologisch Onderzoek is mogelijk in Amsterdam, Rotterdam, Halsteren en Den Bosch. Lees [hier](#) meer over TPO en wanneer dit helpend kan zijn.

Tip 4 Oplossingen die werken bij ernstige angst en teruggetrokkenheid

Een teruggetrokken jongere die (langdurig) verzuimt van school kan bij de Viersprong effectief worden geholpen met een klinische schematherapiebehandeling of een deeltijdbehandeling.

In de **klinische schematherapiebehandeling** is de jongere vijf dagen per week opgenomen gedurende maximaal 6 maanden. Tijdens deze behandeling worden de onderliggende problemen grondig aangepakt met behulp van [Schematherapie](#). Samen met de groepsleden en het behandelteam werkt de jongere aan het doorbreken van de negatieve gedragspatronen, die hem/haar steeds weer in de problemen brengen.

Onze ervaring leert: met deze behandeling bereiken jongeren in korte tijd grote effecten. [Lees meer over deze behandeling](#).

Een andere mogelijkheid voor deze jongeren is een **deeltijdbehandeling** gedurende 2 dagen per week: [2- daagse deeltijd adolescenten](#) / [2-daagse deeltijd jongvolwassenen](#)

Tip 5 Oplossingen die werken bij emotionele instabiliteit

Een leerling die emotioneel instabiel is, kan te maken hebben met borderline persoonlijkheidsproblematiek. Bij iemand met borderline neemt het vermogen om te mentaliseren snel af bij verhoogde spanning, bijvoorbeeld wanneer contacten met anderen intenser en hechter worden. Als dat gebeurt, worden zij overspoeld door emoties, voelen zij zich snel bekritiseerd of afgewezen, vullen zij gedachten bij anderen in of reageren zij impulsief. Jongeren met borderlinetrekken behandelt de Viersprong met MBT en Schematherapie:

Mentalization Based Treatment (MBT):

In een MBT-behandeling leert de jongere beter 'mentaliseren', d.w.z. het eigen gedrag en dat van anderen begrijpen en verklaren vanuit achterliggende gevoelens, gedachten, behoeften en motivatie. Dat helpt om beter met anderen en zichzelf om te gaan. De Viersprong biedt Mentalization Based Treatment aan vanuit Amsterdam, Rotterdam, Bergen op Zoom en Den Bosch. De maximale reistijd tot de behandellocatie mag niet meer dan een uur zijn. Ook andere ggz-instellingen bieden MBT-behandeling aan.

Effect: Na een MBT-behandeling zijn de depressieve en andere psychische klachten sterk afgenomen, is er nauwelijks/geen sprake meer van zelfverwendend gedrag en suïcidaliteit, ervaren mensen minder relationele problemen en voelen zij zich zekerder en beter over wie ze zijn.

Ook [Klinische schematherapie](#) helpt bij deze jongeren.

Tip 6 Oplossingen die werken bij jongeren met ernstige gedragsproblemen

De richtlijn Ernstige gedragsproblemen beschrijft verschillende manieren om ernstige gedragsproblemen bij jongeren te behandelen:

- **Oudertraining:** Bij kinderen tot twaalf jaar geeft een oudertraining het beste resultaat. Niet omdat de gedragsproblemen de schuld van de ouders zouden zijn, maar omdat ouders een belangrijke rol kunnen spelen in het verminderen van de problemen. Tijdens een oudertraining leren ouders hoe ze goed gedrag kunnen stimuleren en ongewenst gedrag kunnen afremmen.
- **Individuele cognitieve gedragstherapie:** Daarin leert de jongere anders te kijken naar een situatie. Zo leert de jongere om niet meteen boos te worden en om problemen goed op te lossen.
- **Gezinsbehandeling (systeembehandeling):** Hierin leren ouders extra opvoedingsvaardigheden en leren zij beter met elkaar te praten. Bij een gezinsbehandeling worden ook de school, de verdere familie en leeftijdsgenoten uit de buurt betrokken. Multisysteemtherapie (MST) en Functional Family Therapy (FFT) zijn voorbeelden van gezinsbehandeling, ook wel systeeminterventies genoemd. MST en FFT zijn opgenomen in de databank Effectieve Jeugdinterventies van het Nederlands Jeugdinstituut en zijn door de overheid erkende gedragsbeïnvloedende maatregelen (GBM).
- **Uithuisplaatsing:** Als het echt niet anders kan wordt een kind soms uit huis geplaatst. Hij of zij woont dan tijdelijk ergens anders. Samen met gesloten jeugdzorgaanbieder Almata bieden de Viersprong (aanbieder van MST) en Prisma (aanbieder van MST-LVB voor jongeren met een licht verstandelijke beperking) een zorgtraject aan waarbij de uithuisplaatsing zo kort mogelijk duurt, waarbij vanaf de aanvang direct wordt gestart met de gezinsbehandeling MST/MST-LVB. Dit zorgtraject heet ThuisBest (Meer informatie over Thuisbest)

Meer over gezinsbehandeling (systeembehandeling)

De opvoedingsvaardigheden van de ouders/opvoeders spelen een belangrijke rol bij de ontwikkeling van ernstige gedragsproblemen bij een jongere. Denk aan:

- onduidelijkheid in wat ouders van de jongere verwachten
- onvoldoende prijzen en belonen van gewenst gedrag/positieve bekrachtiging van ouders richting het kind
- inconsequent omgaan met ongewenst gedrag van het kind

- te lange en buitenproportionele straffen
- onvoldoende direct toezicht op jonge kinderen en onvoldoende op de hoogte zijn van het doen en laten van het kind.
- opvoeding die niet past bij de leeftijd van het kind
- onvoldoende samenwerking tussen de ouders/opvoeders

Tegelijkertijd ligt daar ook de sleutel om de gedragsproblemen aan te pakken. De behandelingen van de Viersprong voor jongeren met gedragsproblemen richten zich onder andere op het aanleren en zich eigen maken van de juiste vaardigheden bij de ouder(s)/opvoeder(s), waardoor het probleemgedrag bij de jongere vermindert. De behandelingen richten zich op de interacties in het gezin en betrekken daarnaast mensen uit de omgeving van de jongere, zoals school, sportclub en (de juiste) vrienden, zodat de hele context de jongere gunstig kan beïnvloeden. Doordat er wordt samengewerkt door meerdere partijen wordt de context voor de jongere duidelijker en overzichtelijker.

Grensoverschrijdend gedrag is op te lossen thuis in het gezin door een andere interactie met de jongere en de mensen er omheen (het systeem). Systeembehandelingen helpen hierbij

Het gedrag van de jongere zal verbeteren door betere relaties/omgangsvormen in het gezin, het omgaan met vrienden die geen antisociaal gedrag vertonen, een versterking van de signalerende en stimulerende rol van de school en het weer naar school gaan en afronden van een opleiding door de jongere.

Meer informatie over de gezinsbehandelingen die de Viersprong aanbiedt aan jongeren met gedragsproblemen en hun gezin:

- [Functional Family Therapy \(FFT\)](#)
- [Multi Systeem Therapie \(MST\)](#)
- [Multi Systeem Therapie Problem Sexual Behaviour \(MST-PSB\)](#)
- [Systeemtherapie voor relaties en gezinnen](#)

Meer weten of behoefte aan advies?

Bij vragen kunt u de Viersprong bellen voor advies:
Peter Peeters, op werkdagen via 06-51493548 of via mail:
peter.peeters@deviersprong.nl.

Nicole Koenen, op ma/di/do via 06-52617589 of via mail:
nicole.koenen@deviersprong.nl. Kijk voor meer informatie op www.deviersprong.nl

